

Miljömål i bild

- erfarenheter och metod

VI SKALL STRÄVA EFTER STÄNDIGA FÖRBÄTTRINGAR!

Göteborgs Miljöförvaltning är sedan oktober 1998 certifierad enligt ISO 14001. För att bli trovärdiga i vår roll som tillsynsmyndighet måste vi visa att vi ställer krav på oss själva. Genom att skaffa oss egen erfarenhet av miljöledning blir vi en bättre samarbetspartner till företag, organisationer och enskilda i deras miljöarbete.

Miljöpolicy

Miljöförvaltningen arbetar på uppdrag av Miljönämnden för att nå visionen om den långsiktigt hållbara utvecklingen av staden. För att vi ska bli framgångsrika är det viktigt att vi i alla situationer uppfattas som goda förebilder.

Vår egen påverkan

Vi ska när vi utför vårt arbete vara medvetna om vår egen miljöpåverkan. Denna påverkan uppkommer som följd av innehållet i de tjänster vi producerar och hur vi till exempel utnyttjar våra lokaler, reser i tjänsten och gör våra inköp.

Ständiga förbättringar

Vi ska arbeta för att åstadkomma ständiga förbättringar när det gäller vårt miljöarbete. Detta innefattar både direkt som indirekt påverkan.

Bli ledande

Vi ska med vår egen miljöanpassning ligga över de krav vi som tillsynsmyndighet ställer på andra. Detta innebär att vi med god marginal följer de lagar och andra bestämmelser som gäller för vår verksamhet samt att vi med detta åtar oss att bedriva ett förebyggande miljöarbete.

Samarbete med andra

Vi ska ständigt arbeta med att utveckla miljöarbetet genom samarbete och utbyte med andra aktörer.

Vi själva som resurs

Vi ska nå goda resultat i miljöarbetet genom kunnig och engagerad personal som ansvarsfullt och med helhetsperspektiv tar aktiv del i arbetet. Förvaltningen satsar kontinuerligt på utbildning och information för att alla anställda ska kunna ta ansvar i enlighet med budget och interna miljömål.

En bild men flera språk

Att stå framför en grupp och inte tala samma språk som åhörarna kan vara både hämmande och spännande och ställer stora krav på andra sätt att kommunicera, som t.ex. att rita och använda kroppsspråket. För att kunna fördjupa diskussionen och lättare nå fram med budskapen har vi arbetat med bildserier om miljö och hälsa. Det handlar om att förmedla baskunskaper inom olika ämnen som berör människor i vardagen och beskriva hur olika system för t.ex. avfall, vatten och avlopp fungerar i kommunen. Bilderna ska inspirera till att göra val som är bra för miljö och hälsa.

I den här rapporten har vi samlat erfarenheter från arbetet med att ta fram bildpresentationerna. Vi berättar också om hur vi samarbetat i Göteborg kring ett miljöavsnitt i samhällsinformationen till nyanlända flyktingar och invandrare.

Bildserierna har tagits fram av miljöförvaltningen i Göteborgs Stad i samarbete med kretsloppskontoret, trafikkontoret och Konsument Göteborg - och med stöd från Miljömålsrådet. Materialet är avsett att kunna användas även av andra kommuner efter lokal anpassning.

Bildpresentationerna kan laddas ner från Göteborgs Stads webbplats www.goteborg.se/miljokunskapibild.

För information och frågor om arbetet, kontakta projektledaren, Gunvor Bergquist, miljöförvaltningen, växel 031- 368 37 00 gunvor.bergquist@miljo.goteborg.se

Bilderna i rapporten är exempel från olika bildserier.

Fotografer:

Hanna Sjöstedt

Yusra Moshtat

Illustratörer:

Hanna Sjöstedt

Petter Jarenskog

Innehållsförteckning

	Sid
En bild men flera språk.....	1
Innehållsförteckning	2
Bakgrund	3
Projektet ”Miljömål för alla”	3
Dessa bildserier finns	4
Så här kan bildserierna användas.....	4
Informationsträffar i samarbete med lärare	5
Miljö i samhällsinformation till nyanlända	6
Stöd i tillsynen.....	7
Råd till dig som ska arbeta med bildbaserad information	7
Samarbeta med viktiga aktörer	7
Var noga med bildrättigheter	8
Testa materialet, träffa användare och mottagare.....	8
Prioritera, man kan inte säga allt	9
Variera bilderna	10
Respons och utvärdering	10
Spridning och utveckling av metoder och material	11

Bakgrund

Göteborg är en stad med mångfald, men också en segregerad stad där invånarna har olika bakgrund i olika delar av staden. Andelen utrikes födda varierar i stadsdelarna med som minst 5 % i skärgården, och som mest 56 % i Bergsjön. I staden talas cirka 150 språk. Av stadens 500 000 invånarna har drygt 143 000 utländsk bakgrund, varav 107 000 är utrikes födda och cirka 36 000 är barn till utrikes födda föräldrar. I ett mångkulturellt samhälle där invånarna har olika bakgrund och modersmål ställs särskilda krav på kommunikationen.

Miljöförvaltningen har under flera år prövat ett arbetssätt med instruktiva bilder i kombination med enkel svenska för att nå invånare med annat modersmål. Bildserierna har sitt ursprung i erfarenheter från bostadstillsynen och informationstillfällen som ordnats i samarbete med föreningar, fastighetsägare och utbildare i svenska för invandrare. Vi har mötts av ett stort intresse för miljöfrågor lokalt och globalt och en efterfrågan på information om miljöarbetet i kommunen.

Som tillsynsmyndighet har vi haft möjlighet att både arbeta förebyggande med information och med att åtgärda problem utifrån lagstiftningen. Troligen har det bidragit till intresset för miljöförvaltningens information. Många frågor och problem handlar om brister i inomhusmiljön. Ofrivillig trångboddhet ställer extra stora krav på fullgod ventilation och kunskaper om hur man får en bra inomhusmiljö och förebygger fuktproblem.

Projektet "Miljömål för alla"

Under 2008 och våren 2009 genomförde miljöförvaltningen i Göteborg ett kommunikationsprojekt med stöd från Miljömålsrådet. Syftet var att vidareutveckla den bildbaserade miljökommunikationen som tagits fram inom Göteborgs Stad, samt kanaler för att nå invånare med annat modersmål med information om miljö- och hälsofrågor.

Materialet består av ämnesvisa bildpresentationer med korta fakta för läraren. Bilder och enkelt språk ska underlätta förståelsen och inspirera till att agera miljömedvetet. Tidigare framställda bildserier har kompletterats med information om miljömål och nya om klimat och livsmedel tas fram. Inom ramen för projektet har också ett särskilt miljöavsnitt sammanställts, avsett för samhällsinformationen för nyanlända.

Bildserierna är framtagna i samarbete med andra förvaltningar i Göteborgs Stad, utbildningsorganisationer m.fl. Användare hittills är lärare i svenska (sfi), grundskolelärare och förvaltningens personal vid olika typer av informationsarrangemang.

Brister som konstaterats i tillsynen efter att klagomål lämnats i samband med informationsträffar för deltagare i sfi.

Dessa bildserier finns

Bildserierna finns på www.goteborg.se/miljokunskapibild till en början inom ämnena vatten, avfall, miljön hemma och tobak. Nya bildserier om klimatfrågor och livsmedel samt om kosmetika och hygienprodukter kommer senare att läggas ut på webben. Förutom materialet som finns på webben finns bildserien som är anpassad efter samhällsinformationen och ytterligare en bildserie om avfall. Förvaltningen har också en hel del framtaget bildmaterial och bildserier för eget bruk, bl.a. bilder som kan användas i information till företagare inom branscherna livsmedel och fordonsverkstad.

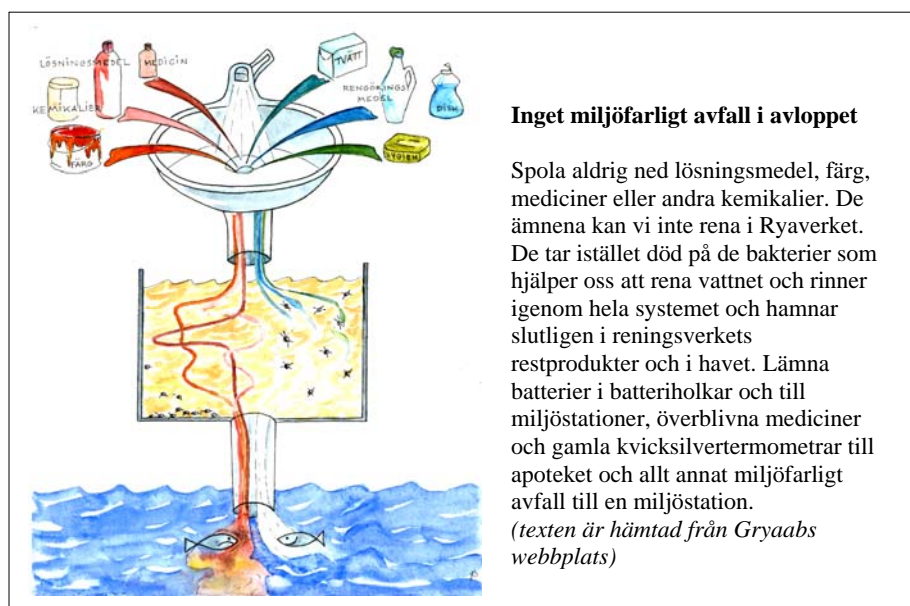
Så här kan bildserierna användas

Materialet är framtaget för att fungera som ett undervisningsmaterial i sfi-undervisningen. Flera bildserier har även använts av lärare i grundskolan. Materialet består av ämnesvisa bildspel i PowerPoint. Utskrift av antecknings-sidorna i presentationen fungerar som en lärarhandledning.

För att få materialet mer användbart har vi tagit fram ämnesväskor med laminerade planscher i A3-format, som kan användas om man inte har tillgång till dator eller har små grupper. Väskorna innehåller också en del faktamaterial till lärare och elever och passar för mindre grupper både i vuxenutbildning och i grundskola. Planscherna kan även användas vid utställningar och andra arrangemang.

Bilderna kan också användas som instruktionsblad, i pärmar eller som faktablad med enkel text i information till hyresgäster. Bilder fungerar oavsett ålder och språk och särskilt i flerspråkiga områden kan det vara en fördel att använda mer bilder i informationen. När det t.ex. handlar om information om ventilationssystem eller avfallssortering kan en bild vara mer instruktiv än en text.

En bild hjälper till att förklara och kan fungera oavsett språk

Informationsträffar i samarbete med lärare

Som marknadsföring av materialet och för att stödja och inspirera sfi-lärare m.fl. som arbetar med miljöfrågor i undervisningen, har vi ordnat informationstillfällen i egna lokaler eller besökt utbildningar. Föreläsningen sker så mycket som möjligt i dialog med deltagarna. Med stöd av bilderna kan vi ha en diskussion och många deltagare

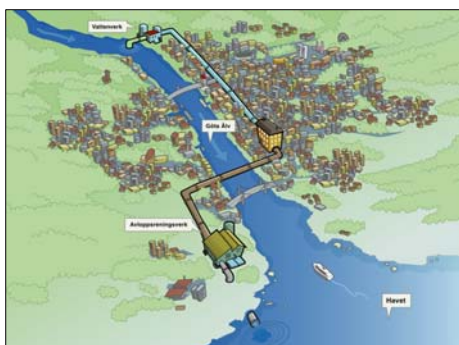
säger att bilderna hjälper dem att förstå budskapet. För den som håller i diskussionen är bilderna många gånger avgörande för att kunna förklara ett samband eller visa hur olika aktiviteter påverkar miljö och hälsa. Genom besöket hos miljöförvaltningen avdramatiseras förhoppningsvis myndighetsrollen och fler känner till när de kan vända sig till oss med frågor och även med klagomål.

Miljö i samhällsinformation till nyanlända

I Göteborg har nyligen startats en ny enhet för samhällsinformation till nyanlända. När man har fått uppehållstillstånd och bosatt sig i Göteborg har man rätt till introduktion. Med hjälp av en handläggare på introduktionsenheten gör man en individuell handlingsplan där man erbjuds svenskundervisning och introduktionsinsatser som är individuellt anpassade.

Som del i Göteborgs Stads introduktion erbjuds personerna en omfattande kurs i samhällsinformation i dialogform och på eget modersmål. Berörda förvaltningar i staden har i samverkan prioriterat vilka miljöfrågor som bör ingå i den grundläggande samhällsinformationen och tagit fram ett miljöavsnitt.

Förvaltningarna har också samarbetat kring utbildningen av samhällsinformatörerna i ”miljöavsnittet” och sammanställt en bildserie som används vid informationstillfällena.

Miljöförvaltningen har sett behov av att nå nyanlända med grundläggande information om frågor kopplade till boende såsom inomhusmiljö och system för avfallshantering, vatten och avlopp. I miljöavsnittet som nu ingår i samhällsinformationen ingår dessa frågor. Bostadsfrågor ingår även i ett särskilt avsnitt om boende med bl.a. information om hur man får en bra inomhusmiljö och förebygger problem med fukt. Det är också viktigt att hyresgästerna får kunskap om möjligheten att vända sig till kommunen med bostadsklagomål om fastighetsägaren inte åtgärdar problem med inre

eller yttre miljö. Det vanligaste i Göteborg är att nyanlända bor i hyreslägenheter, vilket innebär att fastighetsägaren har ett stort informationsansvar gentemot hyresgästerna. I ett område där hyresgästerna pratar många olika språk kan det dock vara svårt att nå fram till alla hyresgäster med information.

Stöd i tillsynen

Ett utvecklingsområde är användning av bilder kopplat till företagande och tillsyn i samband med inspektioner hos verksamhetsutövare med annat modersmål än svenska. Det är en fördel att ha flerspråkig personal i organisationen men det är svårt att täcka in alla språk och bilder är till stor hjälp om man inte pratar samma språk.

I samarbete med utbildare för yrkesförberedande sfi har ett arbete påbörjats med att ta fram bildbaserat utbildningsmaterial inriktat till branscherna livsmedel och verkstad.

Råd till dig som ska arbeta med bildbaserad information

Samarbeta med viktiga aktörer

När vi vill nå nya invånare med information är det en fördel med ett brett samarbete. Materialet är framtaget i samarbete med utbildare, andra förvaltningar och organisationer i kommunen. De olika bildserierna behandlar frågor som många organisationer arbetar med på olika sätt.

Intresset från lärare i svenska för invandrare har varit avgörande och i uppstarten av arbetet bjöd vi in lärare för att diskutera kring eventuella behov av miljömaterial i sfi-undervisningen. Många lärare uttryckte önskan om beskrivande bilder i olika miljöfrågor. Flera lärare lämnade viktiga synpunkter om upplägg, nivå och innehåll så att vi fick möjlighet att anpassa materialet.

Vuxenutbildningsförvaltningen har förmedlat information till de utbildare som arbetar med sfi. Vi har även samarbetat med andra kommuner genom Hållbar Utveckling Väst, där en referensgrupp bidragit med synpunkter.

Förutom samarbetet inom kommunen är det viktigt att ha kontakt med organisationer på regional och nationell nivå. Ofta finns bra information att använda och/eller hänvisa till. Arbetet berör olika

sektorer och genom samarbete med länsstyrelsen har vi fått kontakt med personer som arbetar med integrationsfrågor.

Var noga med bildrättigheter

En erfarenhet vi gjort under arbetets gång är att vara grundlig från början, vad det gäller villkor för användning av bilder mm. Det som för några år sedan var ett enkelt material för eget bruk har utvecklats till att bli ett utbildningsmaterial med många användare, vilket ställer större krav. Det är viktigt att respektera upphovsrätten och alltid ange fotograf, illustratör och vem som äger bilden.

Under arbetets gång har vi varit i kontakt med många organisationer som bidragit med bilder till materialet. Innan bilden används behöver man veta för vilken användning bilden är inköpt av organisationen. Ibland krävs en kontakt med fotografen/illustratören för att säkerställa att den nya planerade användningen stämmer med tidigare rättighet för bilden, och om inte, behöver ett nytt avtal skrivas.

Vår erfarenhet är att speciella bilder behöver tas fram för att kunna förmedla ett önskat budskap. Att vi själva har tagit fram många bilder har underlättat och gjort det möjligt att helt påverka bildens innehåll.

Testa materialet, träffa användare och mottagare

En bildserie av detta slag är ett levande material och blir aldrig riktigt färdigt. Ofta har något i omvärlden hänt som kräver ändring i en text eller i en bild. Vi har kallat den första versionen av en bildserie i ett ämne för en testversion, vilket ger möjlighet att testa bildserien och förändra den efter synpunkter och erfarenheter.

I samarbete med utbildare har vi ordnat informationstillfällen där vi använt bilderna. Alla läser bilder på olika sätt och många gånger missar man något som ger utrymme för en annan tolkning än man tänkt sig. Diskussionen med deltagarna ger möjligheter att förändra och förbättra materialet och vi har testat bildserierna innan vi lämnat dem till lärare. Det har också varit lärorikt att träna på att prata långsamt och med enkla ord, men samtidigt inte undvika alla svåra ord. Det är viktigt att använda och lära ut de begrepp som används i diskussioner och information om miljöfrågor.

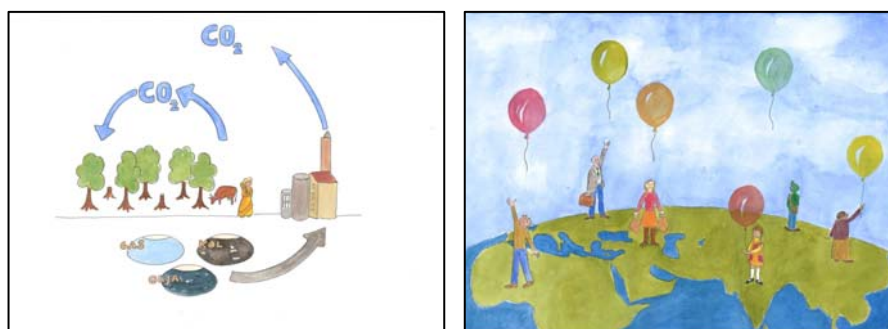
PowerPoint-presentationerna är lätta att anpassa efter olika grupper och tillfällen. Med ett basmaterial är det enkelt att göra en tillfällig variant av presentationen som passar gruppens nivå och intressen. Behov av uppdatering finns alltid och då är det bra med rutiner för när det ska ske och vem som är ansvarig.

Modellen med PowerPoint-presentation är enkel att förändra eftersom det ofta är enstaka bilder med tillhörande anteckningar som ska ändras. Blir en bild inaktuell går det att plocka bort den tills det finns en förnyad version.

Prioritera, man kan inte säga allt

Meningen är att bilden ska hjälpa till att förmedla ett speciellt budskap och med den utgångspunkten är det värt att tänka efter ordentligt och pröva bildidéerna. En bild får inte innehålla så mycket information att huvudbudskapet försvinner. Därför är en stor del av jobbet att prioritera bland det man vill säga.

Variera bilderna

Istället för ett enhetligt material valde vi, till en början av praktiska skäl, att blanda olika foton och illustrationer. När vi själva

använt bildserierna vid informationstillfällena har vi upplevt det inspirerande för deltagarna med varierande bilder, där illustrerande foton blandas med en rolig illustration.

Respons och utvärdering

Efter informationsträffar hos miljöförvaltningen uppmanar vi lärarna att ha en uppföljande diskussion med eleverna och återkoppla till oss som hållit informationen. Vi ber lärarna försöka få svar på om eleverna förstod språket, om bilderna var till hjälp, vad som var intressant och vad man vill veta mer om.

Många elever ger oss respons direkt efter träffen och säger att de tyckte informationen var viktig och intressant. Många säger också att det var bra att vi pratade långsamt och att bilderna hjälper till att förstå. Vid några tillfällen har vi träffat tidigare deltagare som berättat om den nytta de haft av informationen. En person berättade om hur han efter informationen gick hem till sin fru och de öppnade ventilerna och fick så mycket bättre luft i lägenheten. Enkla men viktiga åtgärder som påverkar hälsan.

Sfi-lärare efter ett informationstillfälle:

”Fullt klart är att förståelsen ökar markant när presentationen görs tillsammans med bilder.”

Många som deltagit i informationsträffar hos miljöförvaltningen säger spontant att de vill ha mer information:

”Jag hoppas vi träffas en annan gång på miljöförvaltningen. När kan vi komma nästa gång?”

”Jag vill veta mer därför att det är viktigt.”

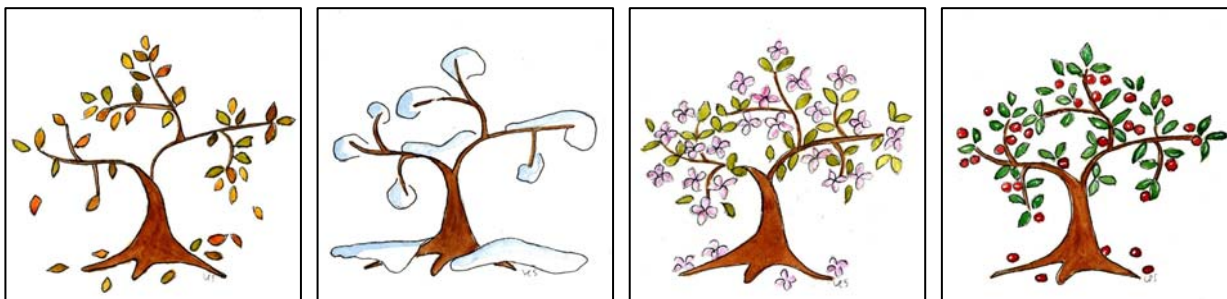
”...du talade bra, hjälper till om man har problem i lägenheten, du presenterade bra information om miljö.”

För att utvärdera våra informationstillfällen för sfi-grupper, har vi också provat blanketter som vi skickat med lärarna. Vår bedömning är vi inte kan få fram tillräckligt underlag med en skriftlig blankett när alla inte har tillräckligt med kunskaper i svenska. Vi vet inte om man tolkar frågorna så som vi tänkt och svaren är ofta sådana att det skulle behövas följdfrågor.

Under hösten 2009 kommer en mindre utvärdering att göras genom intervjuer med lärare som använt materialet och kursdeltagare.

Spridning och utveckling av metoder och material

Miljömålsrådet stöder arbetet med att sprida material och metoder och till andra kommuner och organisationer. De bilder som tagits fram inom projektet är framställda för att användas även av andra kommuner i lokalt anpassat material. Miljöförvaltningen kan också efter förfrågan besöka kommuner och organisationer som är intresserade av metod och material.

Publikationer utgivna av Göteborgs Miljöförvaltning

Rapporter (ISSN 1401-243X):

- R 2009:1 Årsrapport 2008
- R 2009:2 Bottenfauna. En undersökning av bottenfaunan i sötvatten i Göteborgs kommun 2008
- R 2009:3 Metaller i vattendrag. En undersökning av metallhalter i vattenmossa i Göteborg 2008
- R 2009:4 Årsrapport Luftföroreningar. Mätningar i Göteborgsområdet 2008
- R 2009:5 Biologisk övervakning av nätsnäckor i småbåtshamnar
- R 2009:6 Projekt Säveån 2008
- R 2009:7 Utfasningsämnen hos tillståndspliktiga verksamheter - förekomst och möjligheter till substitution
- R 2009:8 Analyser av kemikalier i varor. Ett delprojekt inom projektet Giffritt Göteborg
- R 2009:9 Antibakteriella ämnen i varor – en undersökning av butikssortiment och kunskap om kemikalier i varor
Ett delprojekt inom projektet Giffritt Göteborg
- R 2009:10 Miljömål i bild - erfarenheter och metod
-
- R 2008:1 Årsrapport 2007. Bokslut och resultat för Göteborgs miljönämnd
- R 2008:2 Bottenfauna. En undersökning av bottenfauna i sötvatten i Göteborg 2007
- R 2008:3 Metaller i vattendrag. En undersökning av metallhalter i vattenmossa i Göteborg 2007
- R 2008:4 Inventering av två arter dykarskalbaggar först - bred gulbrämrad dykare och bred paljettdykare i Göteborg
- R 2008:5 Årsrapport Luftföroreningar. Mätningar i Göteborgsområdet 2007
- R 2008:6 Analyser av bly, kadmium och ftalater i leksaker. Ett delprojekt inom projektet Giffritt Göteborg
- R 2008:7 Rökfria skolorgårdar i Göteborg - finns det?
- R 2008:8 Projekt Säveån 2007
- R 2008:9 Luftkvaliteten vid förskolor i Göteborgs kommun
- R 2008:10 Miljörapport 2007. En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg
- R 2008:11 Antibakteriella medel inom livsmedelsindustrin – förekomst och användning i Göteborg.
Ett delprojekt inom projektet Giffritt Göteborg
- R 2008:12 Inventering av källsnabblöpare 2008
- R 2008:13 Inventering av hasselsnoksbiotoper 2008
- R 2008:14 Flodpärlmussla i Lärjeån. Studie av larvstadium och värdfiskar
-
- R 2007:1 Årsrapport 2006 Bokslut och resultat för Göteborgs miljönämnd
- R 2007:2 Bottenfauna. En undersökning av bottenfauna i sötvatten i Göteborg 2006
- R 2007:3 Metaller i vattendrag. En undersökning av metallhalter i vattenmossa i Göteborg 2006
- R 2007:4 Transplantering av lunglav *Lobaria pulmonaria* i sex skogsbestånd i Göteborg
- R 2007:5 Kvicksilver i gädda från insjöar i Göteborg
- R 2007:6 CMR-ämnen - utfasning i Göteborg. Ett delprojekt inom projektet Giffritt Göteborg.
- R 2007:7 Jobba giffritt. Exempel på arbete för en giffri miljö. Inkluderar vägledning för intern kemikalieredovisning
- R 2007:8 Årsrapport luftföroreningar 2006. Mätningar i Göteborgsområdet
- R 2007:9 Läkarstämman i Nordstan. Ett nytt sätt att nå allmänheten med kunskap.
- R 2007:10 Inventering av fladdermöss i Göteborgs kommun 2006
- R 2007:11 Luftkvaliteten på torg i 21 stadsdelar
- R 2007:12 Batteriprojekt del 2 - utfasning av kadmium, en enkätundersökning bland importörer och återförsäljare
- R 2007:13 Miljörapport 2006. En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg
- R 2007:14 Ftalater i leksaker och barnavårdsartiklar. Ett tillsynsprojekt inom miljömålet Giffri miljö
- R 2007:15 Energianvändning hos tillståndspliktiga verksamheter
- R 2007:16 Inventering av stinkpadda (*Bufo calamita*) i Göteborgs kommun 2006
- R 2007:17 Marinbiologisk undersökning. Utbredning av blåmusselbankar inom Göteborgs skärgård
- R 2007:18 Ekologiska fotavtryck. Vad är det och hur beräknas det?
- R 2007:19 Miljöutställning på Båtmässan 2007. Göteborgs Stad i samarbete med Miljösamverkan Västra Götaland.

